

spectief van beider geschiedbeeld. In de periode na de Tweede Wereldoorlog heeft in Nederland het 'europacentrische' geschiedbeeld gedomineerd, soms werd het op apologetische wijze geproclameerd tegenover culturele anthropologen en historici, die – zoals Locher – betoogden, dat dit geschiedbeeld moest worden overwonnen. Met deze geesteshouding heeft hij aan zijn onderwijs en aan zijn wetenschapsbeoefening een nieuwe dimensie gegeven. Hierin zal zijn werk ook in de toekomst vruchtbaar blijven⁵.

W. DEN BOER

IN MEMORIAM DR. F. B. M. TANGELDER 1907-1970

Dr. Frans Tangelder, directeur van het Bureau der Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis, is op 12 april 1970 overleden. Deze tijding heeft allen die hem gekend hebben geschokt, ook al wisten zij dat dit ieder ogenblik kon gebeuren. Dat gold ook voor Tangelder zelf, en hij heeft zich ontzien zoveel als zijn aard toeliet. Maar zijn werklust bleef altijd die van een man in de kracht van zijn leven.

Crisis en tweede wereldoorlog hebben er veel toe bijgedragen dat Tangelder een langzame opgang heeft moeten maken. Hij wist zich echter een positie in het middelbaar onderwijs te veroveren, waarbij Deventer zijn laatste standplaats was. Daar voltooide hij in 1955 de dissertatie waarop hij in 1955 te Nijmegen promoveerde: *Muntheer en muntmeester. Een studie over het Berghse muntprivilege in de tweede helft van de zestiende eeuw*. Zijn latere geschriften lagen ook meestal op het terrein van dit zeer nuttige en door weinigen beoefende specialisme.

De promotie kwam juist op tijd om Tangelder te stempelen tot een gegadigde voor de in 1956 vrijgekomen post van onderdirecteur bij 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën. Hij trad daar in 1957 in dienst, en werd in 1964 tot directeur benoemd. In die functie heeft hij zeker geen gemakkelijke taak gehad. De kopijstroom begon net weer aan te zwellen, en uitgevers van historische bronnen hebben dikwijls de neiging de factor tijd te verwaarlozen, tot de kopij persklaar is. De directeur moet dan het stootblok vormen tussen de productieplanning ter zetterij en het ongeduld van de bewerkers. Tangelder maakte zich van zulke menselijke en technische problemen niet schouderophalend af, zodat zijn eigen Oostzee-uitgave slechts langzaam voortgang vond, vooral ook omdat Tangelders laatste jaren lagen onder de schaduw van zijn ziekte.

Tangelder is nooit een man geweest die moeilijkheden licht opnam. Ook het kleinste probleem legde hij graag onder de microscoop. Het is voor hem dan ook niet eenvoudig geweest te moeten leven met een kwaal die zijn arbeidsmogelijkheden beperkte. Ongetwijfeld echter vond hij daarbij steun in zijn katholieke geloof, dat hem bewust maakte van zijn afhankelijkheid. Etsi ficus non floret, neque est fructus in vineis, ego tamen laetabor in Deo salvatore meo.

A. TH. VAN DEURSEN

5. Zie voorts B. W. SCHAPER, 'In Memoriam Theo J. G. Locher' in *Acta et Agenda. Informatieblad der Leidse Universiteit*, 8 oktober 1970, en P. DE BUCK, 'In Memoriam Th. J. G. Locher' in *HIC*, het medelingenblad der Leidse Historische Studenten (december 1970).

IN MEMORIAM DR. J. J. WESTENDORP BOERMA 1901-1970

Op 16 september 1970 overleed Dr. J. J. Westendorp Boerma, een man die ondanks een verantwoordelijke en tijdrovende werkkring bij het onderwijs een aantal publicaties heeft verzorgd, die voor de Nederlandse en de koloniale geschiedenis van groot belang zijn geweest. Daarnaast schreef hij enkele werken met een meer populaire inslag, zoals een vaderlandse geschiedenis in twee delen *Twintig Eeuwen*, een bijzonder goed leerboek voor de middelbare scholen en een boekje in de Heemschutserie met historische gegevens over Zierikzee en omstreken. Het is voor de meer zuiver-wetenschappelijke werken, dat we in deze necrologie nog eens de aandacht vragen.

Na een gymnasiale opleiding te Leeuwarden te hebben genoten, studeerde Westendorp Boerma aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. In 1927 voltooide hij zijn proefschrift *Johannes van den Bosch als sociaal hervormer. De Maatschappij van Weldadigheid*. Het was een verrassende aanwinst. In de eerste plaats wierp het nieuw licht op de figuur van Van den Bosch. Deze werd er enerzijds in getekend als een aanhanger van Adam Smith, zij het ook met correctie der hoofdwaarheden. Anderzijds plaatste Boerma hem in de rijen der voorlopers van het socialisme, bij Sismondi, St. Simon, Fourier en Owen. Van den Bosch, de eeuwige cijferaar, de onvermoeide opsteller van omvangrijke memoriën en van talrijke rapporten, bleek tot verrassing van velen een man te zijn met een waarachtige behoefte tot hulp aan de noodlijdende medemens. Later (in 1950) volgde een nadere uitwerking der in het proefschrift gegeven levensbeschrijving: *Een geestdriftig Nederlander, Johannes van den Bosch*.

In de tweede plaats ontpopte Boerma zich bij de tekening van het wel en wee der Maatschappij van Weldadigheid als een uiterst serieus wetenschapsman, met oog voor het kleine en voor het grote. Er was een derde grote verdienste. Boerma tekende Van den Bosch ook als de 'schepper' van het cultuurstelsel. In de twintiger jaren, en ook later nog, bestond er totaal geen communis opinio over de aard en werking ervan. De liberale opvatting, die het stelsel typeerde als een dwangstelsel met vele gebreken, als een stelsel dat in financiële en ethisch opzicht verwerpelijk was, domineerde. Boerma toonde, evenals Van Mansvelt in diens *Geschiedenis van de Nederlandsche Handel-Maatschappij* (1924), een opmerkelijke objectiviteit. Voor hem was het cultuurstelsel een onvermijdelijke tussenfase, een visie, die in later tijd door andere studies – met name door die welke onder leiding van Gerretson te Utrecht gereedkwamen – werd gesteund.

Na de promotie werd Boerma als leraar in geschiedenis, staatsinrichting en staathuishoudkunde verbonden aan de Rijks-H.B.S. te Zierikzee. In 1938 werd hij met het directoraat, in 1946 (als gevolg van een verandering in de schoolstructuur) met het rectoraat bekleed. Hij diende de school tot 1967.

In het aardige gedenkboek: *Honderd jaar blokken, 1869 Zierikzee 1969*, waarin Boerma zelf een interessant overzicht schreef van de Latijnse school aldaar van 1304-1880, leest men welke lotgevallen de school onder Boerma troffen. Verscheidene malen werd de schoolarbeid door evacuatie geheel ontwricht. Desondanks heeft Boerma de kracht, de tijd en de gelegenheid gevonden voor verdere wetenschappelijke arbeid. Van zijn hand verscheen in de werken van het Historisch Genootschap te Utrecht: *Briefwisseling tussen J. van den Bosch en J. C. Baud* (2 delen, 1956). Vanaf 1958 maakte Boerma deel uit van de examencommissie voor M.O.-geschiedenis.

Ons land verloor in hem een man die uitmuntte door wetenschappelijke nauwgezetheid. Hij was een schrijver van opvallend gedegen, waardevol werk.

R. REINSMa